

Також вважаємо доцільним внесення змін до КЗпП, доповнивши його нормою, яка на сьогодні передбачена в Проекті Трудового кодексу, що особи, які зазнали дискримінації у сфері праці, мають право на звернення до суду для визнання факту дискримінації та її усунення, а також відшкодування шкоди, завданої внаслідок дискримінації. Адже трудова дискримінація набула значного поширення, тому поки не буде прийнято новий кодифікований акт у сфері праці, необхідно вдосконалювати діючий КЗпП з метою посилення захисту прав працівників. Крім того, позитивним стало б прийняття роз'яснень Верховним Судом України щодо практики розгляду спорів, пов'язаних з дискримінацією.

Для забезпечення справжньої рівності прав окремих категорій працівників потрібно, найперше, забезпечити рівність їх можливостей у галузі праці. Хоча, звісно, говорити сьогодні про повне викоринення дискримінаційної практики важко, проте, потрібно прагнути звести її до мінімуму. Тому необхідно залучати до боротьби з дискримінацією суб'єктів соціального партнерства, а також інститути громадянського суспільства, зокрема засоби масової інформації. Відслідковуючи та висвітлюючи щонайбільше фактів дискримінації, роз'яснюючи працівникам їх права та способи захисту в конкретних ситуаціях, можна мінімізувати дискримінаційну практику у сфері праці.

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради – 1996. – №30. – ст. 141. 2. Декларація МОП основоположних принципів та прав у сфері праці: Ухвалена Міжнародною конференцією праці на її 86-1 сесії в Женеві 18 червня 1998 р. // Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною організацією праці. 1965-1999. – Женева, 2001. – Т.2. – с. 1529-1532. 3. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1971. – (Додаток до №50). 4. Про зайнятість населення: Закон України від 1 березня 1991 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 14. – Ст. 170. 5. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні: Закон України від 21 березня 1991 р. // Відомості Верховної Ради. – 1991. – № 21. – Ст. 252. 6. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 49. – Ст. 668. 7. Про стан дотримання конституційних гарантій трудових прав громадян: Рекомендації парламентських слухань, схвалені Постановою Верховної Ради України від 15 січня 2009 р. № 892-VI // Голос України від 24.01.2009 – № 12. 8. Дашковська О.Р. Проблеми впровадження принципу гендерної рівності в українське законодавство: загальнотеоретичні аспекти // Проблеми законності. – 2002. – № 52. – с. 9-15. 9. Ларинбаев И.И. Диалектика равноправия и дискриминации: теоретический аспект // Право и государство: теория и практика. – 2006. – № 1. – с. 10-18. 10. Митина Н.М. Запрещение дискриминации в сфере труда как один из основных принципов трудового права. Дис. канд. юрид. наук. – М., 2006. 11. Погребняк С. Втілення принципу рівності в юридичних актах // Вісник Академії правових наук України. – 2006. – № 3. – с. 8-19. 12. Чанишева Г.І. Реалізація принципу гендерної рівності у трудовому законодавстві України // Актуальні проблеми політики. – 2005. – № 24. – с. 25-30. 13. Шашкова-Журавель І.О. Характеристика міжнародно-правової системи захисту жінок від дискримінації у сфері праці // Юриспруденція: теорія і практика. – 2008. – № 7. – с. 16-21. 14. Шульженко І.В. Правове регулювання праці жінок (національні та міжнародно-правові аспекти) // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2002. – № 4. – с. 175-184.

Надійшла до редколегії 07.06.10

УДК 342.92 (477)

С. Обрусна, канд. іст. наук, доц.

ОРГАНІЗАЦІЙНО – ПРАВОВІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ СУДОВОЮ СИСТЕМОЮ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УМОВАХ СУДОВОЇ РЕФОРМИ

У статті через призму аналізу сучасної судової системи України досліджено організаційно – правові засади управління нею, визначено проблемні питання та вказано на перспективи розвитку в умовах проведення судової реформи.

Ключові слова: судова система, судова реформа.

В статье исследованы организационно-правовые основы управления современной судебной системой Украины, определены проблемные вопросы и перспективы развития в условиях проведения судебной реформы.

Ключевые слова: судебная система, судебная реформа.

The article – through the analysis of the modern judicial system of Ukraine – studied organizational and legal principles of the system and its major problems, and indicated the prospects of development in the judicial reform.

Key words: judicial system, judicial reform.

На сучасному етапі розвитку та удосконалення державності незалежної України не втратила своєї актуальності реформа правової системи, складовою частиною якої є судова реформа, що нині набрала якісно нового розвитку. Аналіз ситуації у сфері судової влади свідчить, що однією з причин нинішнього стану судової системи України є серйозні недоліки в організації діяльності та функціонування судової влади та її структур. Необхідність проведення такої реформи підтверджується тим, що попередні спроби оновлення судової системи не дали позитивних результатів, а проведені заходи носили половинчатий характер і не вирішували комплексу питань, які необхідно розв'язати в ході реформування судової гілки влади. Справедливою та актуальною сьогодні видається теза, що реформаційні зміни, які відбулися в системі судової влади за часи незалежності України, мали для громадян здебільшого формальні ознаки реформи і, як наслідок, підозріле та категоричне ставлення суспільства до відправлення правосуддя з позиції професійного рівня і моральних якостей суддів та невизнання суду реальним захисником права та інтересів громадян [1, 3]. Одним із напрямів проведення судової реформи є радикальне оновлення організаційно – правових засад управління судовою системою, що обумовлено необхідністю чіткого розмежування повноважень судової та виконавчої гілок влади в

організаційному забезпеченню функціонування судової системи. Ці питання у тій чи іншій мірі нині врегульовані чинним законодавством про судоустрій України та про статус суддів та знайшли своє відображення в останньому законопроекті "Про судоустрій та статус суддів", який пройшов перше читання у Верховній Раді України.

До актуальних аспектів судової реформи належить чітке визначення саме організаційних засад щодо забезпечення діяльності судів різних рівнів, зусилля яких слід зосередити на виконання основних функцій, притаманних судовій владі, тобто виключно на здійсненні правосуддя. У той же час відносини між різними ланками судової системи будуються виключно на принципі незалежності та підкорення лише закону [2, 36]. Незалежність судової влади та підкорення її лише закону повинно складатися і у відносинах судової влади із законодавчою та виконавчою гілками влади і ці відносини потребують чіткого правового регулювання.

Перед Українською державою та юридичною наукою нині стоять ряд проблем, які потребують нагального вирішення. Серед них пріоритетним видається завдання формування реально незалежної судової влади, а відтак і формування незалежного та самостійного суддівського корпусу, покликаного і здатного захищати права, свободи, законні інтереси людини та громадянина. Значний внесок у становлення та розвиток судової

влади в Україні внесли видатні науковці та практики, серед яких Ю.Грошевий, Г.Чангулі, А.Стрижак, В. Стефанюк, В.Маляренко, В. Бойко та ряд інших знаних науковців та юристів – практиків. Зважаючи на складність реформування судової системи, існування численних полярних поглядів в сучасній правовій науці та серед юристів-практиків на хід її проведення, формулюється актуальність даної статті, яка полягає в необхідності дослідження проблемних питань удосконалення діяльності судової влади та її взаємовідносинах з іншими гілками державної влади України. Метою статті є дослідження і визначення місця та ролі виконавчої влади у розвитку та удосконаленні судової системи, формування власного бачення на вирішення цих проблем. Виходячи з поставленої мети у статті ставиться завдання дослідити основні підходи до формування відносин між виконавчої та судовою гілками влади, визначити проблеми нормативного регулювання цих відносин, зокрема розподілу повноважень між Міністерством юстиції України та Державною судовою адміністрацією, запропонувати шляхи удосконалення законодавства, що регулює ці відносини.

Одним із конституційних принципів правової держави є формування державної влади на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову [3, ст.6]. Кожна із конституційно визначених гілок державної влади має свою специфічну сферу діяльності, але кожна з них діє від імені та на виконання закону. Безумовно, пріоритетне місце займає законодавча влада, оскільки закони, що приймаються саме цією владою, лежать в основі діяльності всієї системи влади в демократичній державі, але як в цілком справедливо зазначає В. Колпаков, різні гілки влади повинні співпрацювати між собою та доповнювати одна одну, залишаючись при цьому до певної міри незалежними, а також мати можливість впливати одна на одну [4, 32]. У той же час варто зазначити, що, на нашу думку, у судової влади повинна бути абсолютна незалежність від законодавчої чи судової гілок влади, оскільки суддя, як головний суб'єкт судової влади, віддзеркалює повноваження, роль, значення й ефективність всієї судової влади в цілому, дає можливість з урахуванням реалій життя створити демократичну судову владу [5, 9].

Для уточнення такого підходу спробуємо проаналізувати поняття судової влади та його зміст, визначити органи, які її здійснюють та їх місце в системі органів державної влади України. Чинне законодавство України не закріплює нормативного визначення поняття "судова влада", що створює певні правові проблеми для формування та розвитку відносин між судовою системою та державними органами влади. Натомість на законодавчому рівні закріплено положення, за якими правосуддя в Україні здійснюється виключно судами [3, ст.124], судова влада реалізується шляхом здійснення правосуддя у формі цивільного, господарського, адміністративного, кримінального, а також конституційного судочинства, яке здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції [6, ст.1]. Аналізуючи ці нормативні положення можна констатувати, що поняття судової влади містить такі основні елементи як здійснення судової влади тільки спеціально уповноваженими державними органами, якими є суди, і тільки вони наділені повноваженнями відправляти Правосуддя. Саме через правосуддя вище названі суди реалізують судову владу, а судді при здійсненні правосуддя незалежні і підкоряються лише закону [3, ст.129]. З цього короткого аналізу нормативних положень можна прийти до попереднього висновку, що судова влада – це система судів, які відправляють правосуддя. Але

буде помилкою зведення поняття судової влади лише до суду як державного органу, що здійснює правосуддя.

Правосуддя є лише одним із компонентів реалізації судової влади, адже її здійснення за змістом значно ширше, ніж відправлення правосуддя. Судова влада реалізується також у діях суду, які не пов'язані з розглядом справ, але також мають велике соціальне значення. Такими діями є організаційні та інформаційно-аналітичні функції, що полягають у вирішенні цілої низки питань матеріального та фінансового забезпечення функціонування судів, узагальнення судової практики, аналіз судової статистики, вирішення скарг учасників процесу, направлення окремих ухвал до державних органів, установ та організацій тощо. Всі ці дії у комплексі охоплюються терміном "організаційне забезпечення діяльності судів", сутність якого полягає у непроцесуальному порядку супроводження судочинства, що безпосередньо не пов'язано з розглядом кримінальних, цивільних, господарських справ чи справ про адміністративні правопорушення. Вказана діяльність охоплює питання створення судів, багатопланову кадрову роботу – добір кадрів на посади суддів, формування складу народних засідателів та присяжних, проведення навчання, підвищення кваліфікації суддів і працівників апарату суду [7, 74] та цілу низку інших питань, вирішення яких регулюється нормами адміністративного права, а отже складає предмет адміністративно-правового регулювання і за своїм змістом полягає у реалізації адміністративних рішень, прийнятих уповноваженим органом управління. Як зазначено вище термін "організаційне забезпечення діяльності суду" охоплює цілий комплекс питань, прямо не пов'язаних з розглядом справ, але без яких неможливо повноцінне і якісне здійснення правосуддя. Саме тому законодавчо визначено, що в Україні діє єдина система забезпечення функціонування судової влади – судів загальної юрисдикції та Конституційного Суду [6, ч.1 ст. 119]. Систему і порядок організаційного забезпечення діяльності судів визначає Закон України "Про судоустрій України", яким визначено, що організаційне забезпечення діяльності судів покладається на Державну судову адміністрацію, а змістом такого забезпечення є заходи фінансового, матеріально-технічного, кадрового, інформаційного та організаційно-технічного характеру, спрямовані на створення умов для повного і незалежного здійснення правосуддя [6, ч.2 ст. 119]. Все це вказує на те, що термін "судова влада" значно ширший від терміну правосуддя, оскільки охоплює різні аспекти реалізації судової влади в Україні. Виходячи з цього можна сформулювати наступну дефініцію: судова влада – це незалежна та самостійна гілка державної влади, яка законом наділена повноваженнями, можливістю та спроможністю впливати на поведінку людей та на процеси, що відбуваються в суспільстві. Суб'єктами судової влади є суди та органи, що сприяють здійсненню правосуддя. Систему таких органів визначає Закон України "Про судоустрій України", ч.3 ст.119 якого визначає, що судові органи та інші органи державної влади беруть участь в організаційному забезпеченні діяльності судів у випадках і порядку, передбачених цим та іншими законами. Одним з таких органів є Державна судова адміністрація України та її територіальні управління.

Створення такого органу обумовлено необхідністю реформування системи державного управління в частині організаційного забезпечення діяльності судів і сприяло реформуванню судової системи. Проте не було враховано пропозиції науковців та юристів-практиків щодо надання такому органу статусу центрального органу в системі судів загальної юрисдикції, тобто надан-

ня незалежності Державній судовій адміністрації від впливу інших гілок влади, та визначення її як елементу судової влади з відповідними правовими повноваженнями. Натомість нині Державна судова адміністрація є центральним органом виконавчої влади, яка певним чином опосередковано може впливати на діяльність судів, тим самим порушуючи конституційний принцип незалежності та самостійності правосуддя. У той же час Конституційний Суд у своєму рішенні від 11 березня 2010 року зокрема зазначив, що поділ державної влади на законодавчу, виконавчу та судову означає самостійне виконання кожним органом державної влади своїх функцій і повноважень і дійшов висновку, що органи виконавчої влади беруть участь в організаційному забезпеченні функціонування та діяльності судів у випадках та в порядку, передбачених Конституцією та законами України [8].

Виходячи з цього, можна констатувати, що Державна судова адміністрація є саме тим органом виконавчої влади, визначеним Законом України "Про судоустрій України", яка від імені держави здійснює фінансове та й інше матеріальне забезпечення функціонування та діяльності судів України. Порядок діяльності Державної судової адміністрації регламентується і "Положенням про Державну судову адміністрацію України" згідно якого основним завданням цього органу є саме організаційне забезпечення діяльності судів загальної юрисдикції, крім Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів України [9, п.3]. Цим же Положенням визначено, що діяльність Державної судової адміністрації спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України [9, п.1], що цілком узгоджується зі ст.130 Конституції України і підтверджено вище згаданим Рішенням Конституційного Суду України. Як справедливо відзначається в юридичних наукових джерелах, що повноваження Державної судової адміністрації (ДСА) та повноваження апарату не суперечать одні одним, а є основою для утворення та функціонування системи судового адміністрування, де вищим органом є ДСА, а конкретний суд – низова ланка цієї системи [10, 297]. Продовжуючи цю думку, можна говорити про необхідність надання Державній судовій адміністрації статусу органу судової влади і для цього, на нашу думку, є відповідні правові підстави, починаючи з конституційного принципу незалежності судової влади і завершуючи нормативними положеннями Закону України "Про судоустрій України" та інших нормативно – правових актів. Таку думку підтверджує й зарубіжний досвід, зокрема Російської Федерації, де при Верховному Суді Російської Федерації створений незалежний від виконавчої влади Судовий департамент, який виконує функції організаційного забезпечення діяльності судів. Його створення без перебільшення розглядалося як першочерговий захід судово-правової реформи [11, 27].

Натомість дещо по іншому сформовано поняття судової влади та правовий статус Державної судової адміністрації у внесеному до Верховної Ради України законопроекті Президента України "Про судоустрій та статус суддів", за яким судова влада здійснюється незалежними та безсторонніми судами [12, ч.1 ст.1], а реалізують судову владу судді шляхом здійснення правосуддя в рамках відповідних судових процедур [12, ч.2 ст.1]. У той же час законопроектом визначено, що організаційне забезпечення діяльності органів судової влади здійснює державна судова адміністрація у межах повноважень, установлених законом [12, ч.2 ст.1]. Враховуючи, що законопроектом Державній судовій адміністрації планується надати ряд інших повноважень щодо організаційного забезпечення функціонування судової влади, вба-

чається доцільним надати їй відповідний правовий статус органу судової влади з конкретними повноваженнями організаційно – правового характеру.

Одним із спірних питань в механізмі управління судовою системою залишається роль та місце Міністерства юстиції України. Проаналізовані вище нормативно-правові акти не закріплюють жодних положень щодо взаємодії судової влади з Міністерством юстиції України. У той же час відповідно до Положення про Міністерство юстиції України на цей центральний орган виконавчої влади покладено окремі повноваження, зокрема, на Міністра юстиції щодо утворення і ліквідації судів загальної юрисдикції [13, п.9], організації замовлення на підготовку спеціалістів апарату суду [13, п.17] тощо. Думається, що таке становище не сприятиме належному функціонуванню судовою системою, створює певні проблеми щодо розподілу повноважень різних гілок виконавчої влади і їх впливу на судову владу. Вирішенням цієї проблеми можливе, на нашу думку формування єдиного державного органу судової влади, який би об'єднав в собі і організаційні функції, і функції здійснення правосуддя, що відповідало би конституційному принцип поділу державної влади на законодавчу, виконавчу та судову владу і реальну незалежність судової влади від виконавчої навіть в частині фінансового та матеріально-технічного забезпечення. При такому підході можливе і реальне дотримання конституційного положення про обов'язок держави забезпечити фінансування та належні умови для функціонування судів і діяльності судів [3, ст.130]. А виконання цих обов'язків від імені держави здійснюють Кабінет Міністрів України шляхом розроблення та подання до Верховної Ради України проекту закону про Державний бюджет України та Верховна Рада України шляхом затвердження Державного бюджету України виключно законом України, здійснення контролю за його виконанням і прийняття рішення щодо звіту про його виконання [8].

Таким чином, питання організаційного забезпечення функціонування і діяльності судової гілки влади потребують детального дослідження. У даній статті автор намагався проаналізувати лише окремі проблеми управління судовою системою України, які можливо розглянути у контексті нинішнього етапу судової реформи в Україні. В межах окремої статті не можна охопити всі аспекти реформування судової системи, навіть питання організаційного забезпечення діяльності судової влади. Але це може бути ще одним поштовхом для продовження дослідження порушеної проблеми.

1. Осетинський А. Утвердження авторитету суду у контексті судової реформи / А.Осетинский // Право України . – 2006. – № 4. – С. 3 – 10.
2. Штогун С. Судова реформа – шлях до вдосконалення захисту прав і свобод людини і громадянина / С. Штогун // Право України. – 2002. – № 8. – С. 34 – 37. Конституція України від 28 червня 1996 року (в редакції Закону України від 8 грудня 2004 року). – Х.: Веста, 2010. – 64 с. Колпаков В.К. Адміністративне право України: Підручник. / В.К. Колпаков. – К.: Юрінком Інтер. 1999. – 736 с. 5. Дзюба В.Т. Правовий статус судді віддзеркалює повноваження та значення судової влади в цілому / В.Т.Дзюба // Юридичний журнал. – 2005. – № 4(34). – С.8-10. 6. Про судоустрій України: Закон України від 07.02.2002р. № 3018-Ш, (із наступними змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua. 7. Запорожець М. Основні ознаки судової влади / М.Запорожець // Право України. – 2004. – № 2. – С.72-76. 8. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Вищого господарського суду України щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 130 Конституції України (справа про фінансове забезпечення діяльності судів: справа № 1-3/2010 від 11 березня 2010 року № 7-рп/2010 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua. 9. Про затвердження Положення про Державну судову адміністрацію України Постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2009 р. № 14 [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України. – Режим доступу: www.minjust.gov.ua/0/33. 10. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України: Підручник / О.С. Захарова, В.Я. Карабань, В.С. Ковальський (кер. авт. кол.) та ін. Відп. ред.

В.Малыренко. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 376 с. 11. Чернявский В. Судебный департамент – исполнительный орган судебной власти / В.Чернявский // Российская юстиция. – 2000. – № 3. – С. 27-29. 12. Про судову систему та статус суддів: Проект Закону України від 07.02.2002 р. № 3018-Ш, [Електронний ресурс] // Верховна Рада Украї-

ни. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua. 13. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 листопада 2006 р. № 1577 // М. Міністерство юстиції України. – Режим доступу: www.minjust.gov.ua/0/33.

Надійшла до редколегії 07.06.10

УДК 345.352

О. Грудзур, ад'юнк

ПЕРСПЕКТИВИ ВИЗНАННЯ СУБ'ЄКТОМ ПРОВОКАЦІЇ ХАБАРА ЗАГАЛЬНОГО СУБ'ЄКТА ЗЛОЧИНУ

В статті досліджується можливість вчинення провокації хабара загальним суб'єктом злочину. На основі цього обґрунтовується необхідність внесення змін до ст. 370 КК України стосовно розширення кола суб'єктів вказаного злочину.

Ключові слова: провокація хабара, організація, підбурювання, загальний суб'єкт.

В статье исследуется возможность совершения провокации взятки общим субъектом преступления. На основании этого аргументируется необходимость внесения изменений в ст. 370 УК Украины относительно расширения круга субъектов указанного преступления.

Ключевые слова: провокация взятки, организация, подстрекательство, общий субъект.

The opportunity to commit bribery provocation general subject of crime is investigated in this paper. On this basis the need to change the article 370 of the Criminal Code of Ukraine about the expansion of the subjects range of this crime is argued.

Key words: provocation of bribery, organization, instigation, general subject.

Тематика кримінально-правової характеристики провокації хабара є досить актуальною в сучасній юридичній науці. Пояснюється це, насамперед, неоднозначністю правової оцінки самої провокації хабара та складністю розуміння змісту провокаційної діяльності як такої. Зокрема, не зовсім зрозумілими залишаються питання щодо: визначення об'єкта цього злочину; відмежування провокації хабара від суміжних злочинів та правомірної діяльності працівників правоохоронних органів, спрямованої на виявлення та документування фактів давання чи одержання хабара; співвідношення провокації хабара та співучасті в його даванні або одержанні. Не менш важливим, у цьому контексті, є також з'ясування кола суб'єктів, які фактично можуть вчиняти провокаційні діяння. Проте, до останньої, законодавець не відносить загального суб'єкта злочину, а це, в свою чергу, наводить на роздуми: чи може такий суб'єкт взагалі вчиняти провокаційні діяння і якщо так, то якою повинна бути правова оцінка цих діянь?

Зауважимо, що провокація хабара неодноразово досліджувалася в працях О.І. Альошиної, П.П. Андрушка, Б.В. Волженкіна, Й.А. Гельфанда, М.І. Мельника, В.О. Навроцького, А.А. Стрижевської, О.В. Ус та ін., але суб'єкт провокації хабара як загальний суб'єкт злочину не розглядався.

На основі цього, формулюється **мета публікації**, якою є визначення можливості визнання суб'єктом провокації хабара загального суб'єкта злочину.

Частина 1 статті 370 Кримінального кодексу (далі – КК) України передбачає відповідальність за провокацію хабара, тобто за свідоме створення службовою особою обставин та умов, які зумовлюють пропонування чи одержання хабара, щоб потім викрити того, хто дав або взяв хабар. Як бачимо, суб'єктом цього злочину є лише службова особа. Однак, це не виключає можливості вчинення таких діянь загальним суб'єктом злочину. Адже створити обставини, які зумовлюють давання чи одержання хабара по-суті може будь-як особа. У зв'язку з чим і виникає питання щодо можливості визнання суб'єктом провокації хабара загального суб'єкта злочину.

Утім, дослідження вказаного тематики обов'язково пов'язується із об'єктом провокації хабара. Так, щоб визначити ким може вчинятися посягання, необхідно, в першу чергу, з'ясувати об'єкт, на який воно спрямовується. При цьому, зауважимо, що провокація хабара посягає одразу на два об'єкти. Основним безпосереднім об'єктом є суспільні відносини, які виникають у зв'язку із реалізацією владних повноважень чи виконанням

організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських обов'язків, що делегуються (покладаються) відповідним апаратом управління. Тоді як, додатковим обов'язковим об'єктом є суспільні відносини у сфері виявлення та розкриття злочину.

Виходячи із змісту цих суспільних відносин, випливає, що провокація хабара може вчинятися: "зсередини" – службова особа є учасником суспільних відносин та провокує давання їй хабара з метою викриття хабародавця; "ззовні" – особа посягає на цілісність тих суспільних відносин, де вона не є учасником, провокуючи давання або одержання хабара, з метою викриття того хто дав чи одержав хабар. У свою чергу, до останнього виду посягання також може бути віднесене вчинення провокації загальним суб'єктом злочину. Пояснюється це тим, що для створення обставин, які зумовлюють давання чи одержання хабара, з метою викриття того, хто дав чи одержав хабар, не обов'язково використовувати службові або владні повноваження. Разом із тим, описані діяння в будь-якому випадку посягають на основний безпосередній та додатковий обов'язковий об'єкти провокації хабара.

Наприклад, водій, з метою викриття працівника Державної автомобільної інспекції, порушив правила дорожнього руху, чим створив обставину, яка зумовлює одержання хабара таким працівником. У цьому випадку, створена водієм обставина за своїм змістом та значенням нічим не відрізняється від обставини, яка була б створена службовою особою. Такі діяння водія фактично також посягають на:

1) суспільні відносини, що виникають у зв'язку із реалізацією владних повноважень чи виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських обов'язків, які делегуються (покладаються) відповідним апаратом управління, оскільки виникає загроза не правильного виконання повноважень працівником Державної автомобільної інспекції;

2) суспільні відносини у сфері виявлення та розкриття злочину, адже злочин (одержання хабара) не виявляється і не розкривається, а зумовлюється діяннями самого водія.

Із викладеного випливає, що посягання на кожен із вказаних об'єктів може вчинятися не тільки службовою особою, а й загальним суб'єктом злочину. Схожа позиція описується Б.В. Волженкіним, який зазначає, що загальний суб'єкт злочину також здатен вчинити провокацію хабара, хоча це і не виділяється законом як окремий злочин [2, с. 71].

